

Шилова Ольга Юрївна,
к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства
ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНИХ НАСЛІДКІВ ПРИЙНЯТТЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РІШЕНЬ ПІДПРИЄМСТВА

У статті розглянуті особливості здійснення інвестиційних рішень з урахуванням існуючих можливостей залучення різних джерел їх фінансування. Запропонований методичний підхід до оцінки впливу структури капіталу інвестиційного проекту суб'єкта господарювання на показники фінансово-економічного стану підприємства в цілому.

Ключові слова: інвестиційне рішення, кредит, власні кошти, економіко-математична модель, економічний стан

Постановка проблеми в загальному вигляді. Сучасні умови господарювання характеризуються ускладненням економічних зв'язків, підвищенням рівня комплексності діяльності суб'єктів господарювання, високою динамічністю процесів розвитку зовнішнього середовища, що здійснює значний вплив на процес формування тактики і стратегії підприємства. Серед багатьох аспектів процесу управління у наш час як у теорії, так і на практиці постійна увага приділяється підвищенню ефективності насамперед інвестиційного забезпечення стратегії підприємства, оскільки обсяг і структура капіталовкладень обумовлюють майбутні тенденції розвитку. Однак, як свідчать, наприклад, статистичні дані про промисловість Донецької області, зростання обсягів інвестицій не призводить до підвищення індикаторів ефективності суб'єктів господарювання (рис.1.)

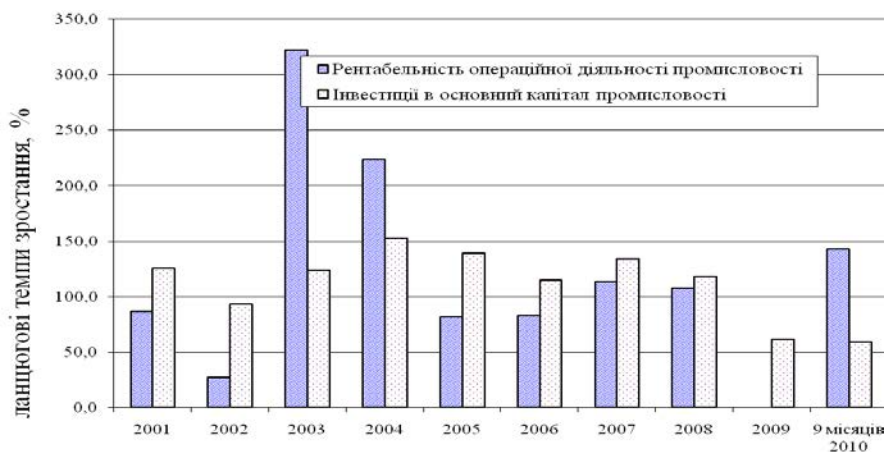

Рисунок 1 – Співвідношення темпів зростання інвестицій в основний капітал і рентабельності операційної діяльності промислових підприємств Донецької області, %, [складено за даними 1]

Якщо зростання обсягів інвестицій має форму циклічної залежності протягом останніх десяти років, то результативність виробничої діяльності не має чітко вираженої тенденції, однією з причин цього є недосконалий механізм упровадження

інвестиційних рішень у практику діяльності з урахуванням сучасних тенденцій розвитку. Це також свідчить про недостатню увагу до обґрунтування структури капіталовкладень, а також оцінки її впливу на загальний економічний результат підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теорія обґрунтування інвестиційних рішень представлена багатьма дослідженнями та науковими роботами таких учених, як Н.В. Апатова [2], М.А. Бакуменко [3], В.О.Гурова [4], Л.Г. Євланов [5], Ю.Ю. Єкатеринославський [6], О.Г. Мельник [7], А.А. Пересада [8], В.М. Хобта [9], М.Г. Чумаченко [10], О.М. Ястремська [11]. Науковий доробок названих дослідників складають питання сутності інвестицій і сучасних форм інвестиційної діяльності, правового їх забезпечення на підприємствах різних видів діяльності, оцінки ефективності здійснення капіталовкладень, діагностики інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання, системного обґрунтування механізму управління інноваційною діяльністю суб'єктів господарювання.

Невирішені раніше питання, що є частиною загальної проблеми. У той самий час цілий ряд аспектів обґрунтування інвестиційних рішень залишається недостатньо опрацьованим, це стосується насамперед питань формування прийнятних співвідношень джерел фінансування інвестицій, системи оцінки економічних наслідків упровадження окремих інвестицій, портфелів інвестиційних проектів.

Метою статті є оцінювання економічних наслідків інвестиційних рішень при різній структурі капіталовкладень підприємства в умовах мінливості факторів зовнішнього і внутрішнього середовища.

Основний матеріал. Важливою умовою обґрунтування напрямків подальшого розвитку підприємства є визначення джерел фінансування, використання яких має визначені переваги і недоліки в певних умовах господарювання [12, 13]. Це, у свою чергу, потребує оцінки доцільності їх залучення шляхом обґрунтування оптимального співвідношення і формалізації наслідків використання джерел фінансування. Причинами обґрунтування структури інвестованого капіталу є диференціація його вартості: комбінуючи різні елементи капіталу, можна зменшити його сукупну вартість [14]. Сьогодні існує певна частина підприємств, що залучають позикові кошти і не повною мірою враховують негативні наслідки, які позначаються згодом на економічному стані підприємства.

Різні аспекти вирішення такої важливої проблеми, як визначення структури власних та залучених коштів у загальній сумі авансованого капіталу, розглянуті в роботах Д.В. Єгоренка, М.І. Лисиці, Є.Ф. Сисоевої [15-17]. Згідно з цими підходами формується цільова функція (фінансовий результат підприємства, яке реалізує інвестиційний проект), а також її обмеження на площині всіх можливих варіантів рішень (умова повного виконання бюджету, непогіршення показників фінансової стійкості, повне використання власних коштів тощо):

$$\Phi P = P_A \cdot BK + \sum_{i=1}^n [(P_A - P_i) \cdot ZK_i] \rightarrow \max, \quad (1)$$

де ΦP – фінансовий результат від реалізації інвестиційного рішення, тис грн; P_A – рентабельність активів підприємства, частки одиниці; BK – сума власних коштів, вкладених у проект, тис грн; P_i – відсоток за користування i -м джерелом залучених коштів, частки одиниці; ZK_i – сума залучених коштів, отриманих з i -го джерела, тис грн; n – кількість джерел залучених коштів.

Оскільки за результатами господарювання підприємство може отримати прибуток, зазнати збитків або ж досягти беззбиткового стану, можливі різні варіанти цільової

функції. Залежно від співвідношення рівня прибутковості активів і плати за використання позикових коштів підприємство-реципієнт матиме прибуток або збиток від реалізації інвестиційного рішення. Якщо плата за користування залученим капіталом повністю покривається прибутковістю проекту, суб'єкт господарювання отримуватиме прибуток, у всіх інших випадках – зазнаватиме збитків або ж досягатиме граничного стану, коли витрати дорівнюватимуть доходам (рис.2).

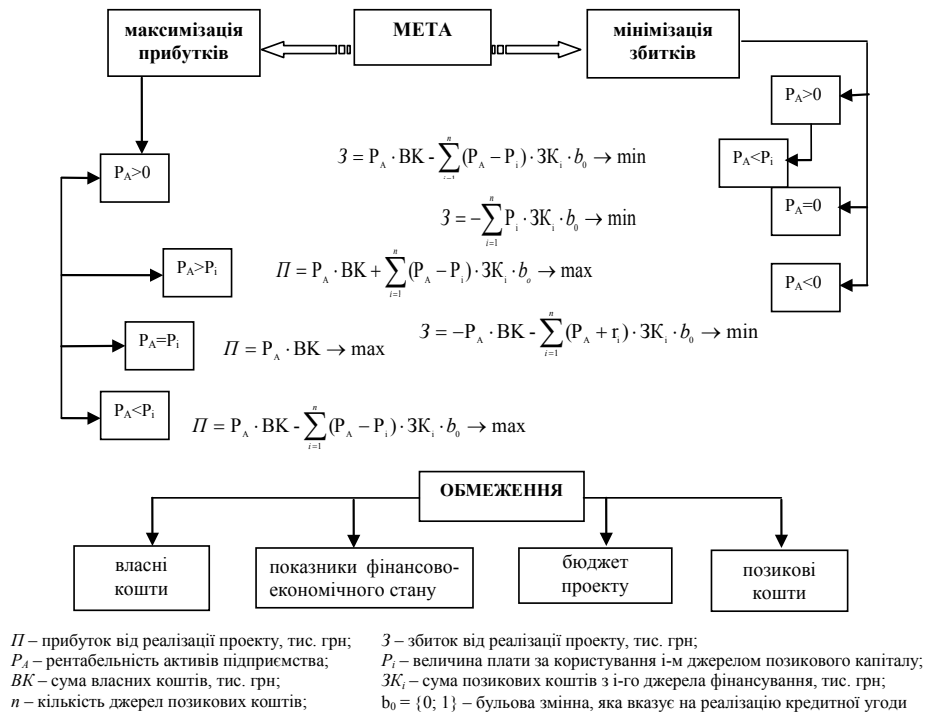

Рисунок 2 – Обґрунтування рішення з інвестиційного забезпечення розвитку підприємства шляхом оптимізації структури фінансових ресурсів проекту

Такий методичний підхід до обґрунтування структури джерел фінансування інвестиційних рішень враховує можливі варіанти головної мети рішення залежно від прибутковості діяльності підприємства та умов залучення зовнішніх джерел. Обмеження таких рішень в реальних умовах так само варіюватимуться залежно від змін у бюджеті проекту, обсягів власних коштів, суми позикових джерел фінансування проекту, необхідного рівня показників економічного стану суб'єкта-реципієнта, бажаного рівня прибутковості. Тому необхідно обґрунтувати значення основних параметрів проектованої інвестиції, за яких підприємство буде перебувати в зоні стійкості, де фактичні значення обмежень знаходитимуться в прийнятних межах, економічний стан підприємства буде поліпшуватися або принаймні не погіршуватиметься. Для вирішення цього завдання доцільно скористатись основними положеннями теорії управління економічними ризиками, поданими в роботах. Здреника В.С., Йохни М.А., Лактіонової А.А., Ніколайчук М.В. [18-21].

Специфіка інвестиційних рішень в процесі оцінки відповідних ризиків пов'язана насамперед із кредитним ризиком – ймовірністю неповернення суми боргу та відсотків

за його використання і, як наслідок, відчуження застави кредиту на користь суб'єкта, який надає у тимчасове користування вільні кошти. У цьому випадку головним питанням є ймовірність того, що підприємство не зможе вчасно повернути борг та залишиться без своєї застави. Ця ймовірність розраховується як можливість перевищення ставки позикового відсотка над середнім рівнем прибутковості активів:

$$P_A < P_i, \quad (2)$$

де P_A – середня рентабельність активів підприємства, частки одиниці; P_i – ставка позикового відсотка, частки одиниці.

У класичній теорії оцінки ризиків сформовано положення: щоб запобігнути банкрутству, необхідним є перевищення середнього рівня прибутковості активів над ставкою кредитування з урахуванням можливих відхилень в показниках діяльності:

$$P_A > P_i + 3\sigma, \quad (3)$$

де σ – середньоквадратичне відхилення рівня прибутковості активів, частки одиниці. Таким чином, оцінка наслідків реалізації стратегії і тактики інвестиційного забезпечення розвитку підприємства повинна бути доповнена оцінкою рівня відповідності структури джерел фінансування альтернативним варіантам інвестування. Для цього скористасємось аналізом чутливості, застосування якого потребуватиме виконання низки розрахунків:

- визначення діапазону змін показників рентабельності активів на основі співвідношення (3) та наявної статичної інформації про діяльність аналізованого суб'єкта господарювання;
- обґрунтування згідно зі змінами показників рентабельності активів показників ефективності використання залучених коштів;
- обчислення на основі визначених коефіцієнтів ефективності використання власних та залучених коштів варіантів цільової функції і знаходження рішень.

Діапазон змін показників рентабельності активів знаходиться за допомогою виразу (3) таким чином:

$$I_{P_A} \in [P_A \pm 3\sigma], \quad (4)$$

Далі визначається множина всіх можливих значень показників прибутковості залучення позикового капіталу на основі визначеного діапазону рентабельності активів та ставок за користування кредитом. Після визначення множини значень, яких може набувати рентабельність залучених джерел фінансування, розраховуються значення цільової функції для кожного з отриманих, оскільки зміна рівня рентабельності призведе до зміни структури джерел фінансування діяльності суб'єктів господарювання, тому необхідно за даних значень рентабельності знаходити нові величини вкладених власних та залучених коштів. При цьому доцільно розрахувати значення цільової функції для найгіршого випадку (нижня межа показника рентабельності активів), кращого варіанта з найвищим показником прибутковості майна підприємства, а також очікувано ситуації із середніми показниками.

Результатом використання запропонованих рекомендацій є обґрунтування множини показників інвестиційного проекту залежно від рівня впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовища. Для машинобудівного підприємства були виконані розрахунки за наведеним алгоритмом, результати яких подані в таблиці 1.

Таблиця 1 – Рівень забезпечення мети інвестиційного проекту залежно від рівня прибутковості активів

Фінансові обмеження здійснення проекту	Ситуація	Рентабельність активів, %	Економічний результат від реалізації інвестиційного проекту, тис. грн
1. Повне використання власних коштів за збереження коефіцієнта автономії на рівні попереднього року	Найгірша	-7,67	-35,69
	Очікувана	0,04	-13,96
	Найкраща	6,97	5,58
2. Повне використання власних коштів за умови дотримання мінімальних вимог щодо коефіцієнта автономії	Найгірша	-7,67	-35,69
	Очікувана	0,04	-13,96
	Найкраща	6,97	5,58
3. Непогіршення фінансового стану та неповне використання власних коштів	Найгірша	-7,67	-36,27
	Очікувана	0,04	-14,53
	Найкраща	6,97	5,00
4. Мінімальні вимоги до значення коефіцієнта автономії та неповне використання власних коштів	Найгірша	-7,67	-42,62
	Очікувана	0,04	-20,89
	Найкраща	6,97	-1,35

Таким чином, можна побачити, що зміна прийнятних умов інвестиційної діяльності впливає на комерційний результат проекту – збиток або прибуток – через співвідношення різних джерел фінансування.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розробок. Запропонований підхід до формування фінансового забезпечення розвитку на основі оптимізації структури джерел фінансування і оцінки впливу ризику дозволяє ще на стадії проектування інвестиційного рішення здійснити оцінку всіх негативних і позитивних змін в основних його параметрах, що призведуть до певних наслідків для підприємства в цілому.

Подальше удосконалення процедури обґрунтування інвестиційних рішень необхідно спрямувати не тільки на врахування специфіки різних видів економічної діяльності (покращення або збереження платоспроможності, фінансової стійкості, мінімізація збитків або максимізація прибутків власників підприємства), але й на діагностику самого розвитку підприємства з урахуванням усіх сфер його діяльності і тенденцій їх зміни, які склалися внаслідок реалізації низки інвестиційних рішень.

1. Головне управління статистики у Донецькій області. Рентабельність операційної діяльності за видами промислової діяльності. Інвестиції в основний капітал за видами економічної діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.donetskstat.gov.ua/statinform/finans12_arhiv.php; http://www.donetskstat.gov.ua/statinform/invest4_arhiv.php.

2. Апатова Н.В. Программно-целевой подход к разработке стратегии инновационного развития / Н.В. Апатова // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Экономика и управление». – 2011. – №1. – С. 3-9.

3. Бакуменко М.А. Сравнительный анализ моделей принятия инвестиционных решений в реальном секторе экономики / М.А. Бакуменко // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Экономика и управление». – 2011. – №1. – С.10-19.

4. Гурова В.О. Система моніторингу управління інноваційно-інвестиційною діяльністю підприємства / В.О. Гурова // Вісник Донецького національного університету. Серія В. Економіка і право. – 2010. – №2. – Т1. – С.71-77.

5. Евланов Л.Г. Основы теории принятия решений: монография / Л.Г. Евланов. - М. : Наука, 2007. – 212с.

6. Екатеринославский Ю.Ю. Риски бизнеса. Диагностика, профилактика, управление / Ю.Ю. Екатеринославский, А.М. Медведев, С.А. Щенкова. – М. : Анкил, 2010. – 280с.

7. Мельник О.Г. Модель фінансування інноваційного розвитку промислового підприємства / О.Г. Мельник // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – №2. – С.141-155.

Розділ 3 Інноваційний менеджмент

8. Пересада А.А. Проектне фінансування: підручник / А.А. Пересада, Т.В. Майорова, О.О. Ляхова. — К. : КНЕУ, 2005. — 733 с.
9. Формирование хозяйственных решений : монография / [В.М.Хобта, О.А.Солодова, С.И.Кравченко и др.]; под ред. В.М. Хобты. — Донецк : Каштан, 2003. — 415 с.
10. Чумаченко Н.Г. Принятие решений в управлении производством. Н.Г.Чумаченко, А.П. Савченко., В.Г. Корнев. — Киев : Техніка, 1978. — 192 с.
11. Корпоративное управление машиностроительным предприятием: проблемы, пути решения: монография / [В.С. Пономаренко, Е.Н. Ястремская, В.М. Луцковский., С.Л. Кушнарь,, Д.А. Репка]. — Х. : ИД «ИНЖЭК», 2006. — 232с.
12. Великий Ю. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності машинобудівних підприємств за рахунок власних фінансових ресурсів / Ю. Великий // Схід. — 2011. — №2. — С.16-19.
13. Голуб Ю.О. Кредитне забезпечення як джерело фінансування суб'єктів господарювання / Ю.О. Голуб // Економіка розвитку. — 2010. — №3. — С.23-26.
14. Пілецька С.Т. Управління структурою капіталу підприємства / С.Т. Пілецька // Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки. — 2010. — №3. — С.79-84.
15. Сысоева Е.Ф. Сравнительный анализ подходов к проблеме оптимизации структуры капитала / Е.Ф.Сысоева // Финансы и кредит. — 2007. — №25. — С.55-59.
16. Лисица М.И. Обзор моделей теории структуры капитала и анализ их состоятельности / М.И. Лисица // Финансы и кредит. — 2007. — №9. — С.48-55.
17. Єгоренко Д.В. Методичні основи формування господарських рішень: автореферат дис.. канд. екон. наук: спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами» /. — Донецьк, 2002. — 17 с.
18. Здреник В.С. Теорія і практика оцінки економічної ефективності інвестиційно-інноваційного бізнес-портфеля / В.С. Здреник, Б.О. Язлюк // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. — 2011. — №1. — С.199-202.
19. Йохна М.А. Методичні основи оцінки здатності машинобудівних підприємств інвестувати стратегію розвитку / М.А. Йохна, Н.І. Непогодіна // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економіка. — 2011. — Випуск 39 (2). — С.146-150.
20. Лактионова А.А. Системный подход к снижению финансовых рисков субъектов хозяйствования / А.А. Лактионова, О.А. Украинская // Актуальні проблеми економіки. — 2010. - №1. — С.123-135.
21. Ніколайчук М.В. Модель оптимізації управління ризиком портфеля реалізації продукції підприємств / М.В.Ніколайчук // Економіка розвитку. — 2011. — №2. — С.105-109.

О.Ю. Шилова

Оценка экономических последствий принятия инвестиционных решений предприятия

В статье рассмотрены особенности осуществления инвестиционных решений с учетом существующих возможностей привлечения различных источников их финансирования. Предложен методический подход к оценке влияния структуры капитала инвестиционного проекта субъекта хозяйствования на показатели финансово-экономического состояния предприятия в целом.

Ключевые слова: инвестиционное решение, кредит, собственные средства, экономико-математическая модель, экономическое состояние.

O. Yu. Shilova

Assessment of the economic consequences of investment decisions companies

In the article the features of investment decisions taking into account the existing capacity to attract a variety of sources of funding. We propose a methodological approach to assessing the impact of the capital structure of the investment project entity in financial and economic condition of the enterprise as a whole.

Keywords: investment decision, credit, equity, economic and mathematical model, economic situation.

Отримано 09.09.2011 р.